



Metges botànics catalans

Francesc Micó

Metge i farmacèutic osonenc, destacat anatomista i capdavanter de la botànica catalana al segle XVI

(Vic, 1528 - Barcelona, c. 1592)

TEXT: Elena Guardiola, JOSEP-ELADI BAÑOS

Francesc Micó (Vic, 1528 - Barcelona, c. 1592) estudià Medicina i Farmàcia a la universitat de Salamanca. En acabar els estudis es traslladà a l'hospital del monestir de Guadalupe per a ampliar i perfeccionar els seus coneixements; allà s'afecionà a la botànica. Més tard, s'establí a Barcelona, on visqué fins a la seva mort. Hi exercí de metge i n'esdevingué una personalitat influent. Expert anatomista, renovà l'ensenyament de l'anatomia a la Universitat de Barcelona. Fou també un botànic molt reconegut tant a Catalunya i Espanya com a l'estranger, i impulsà activament els estudis de botànica a Catalunya durant el segle XVI. Va descriure per primera vegada una trentena de plantes, una de les quals, Auricula ursi myconi, porta el seu nom - l'actual Ramonda myconi (L.) Rchb.-. Ruiz i Pavón, en reconeixement dels seus mèrits, li dedicaren el gènere Miconia.

Francesc Micó va néixer a Vic (Osona) el 1528 i fou batejat a la catedral el 28 de maig. Va estudiar Medicina i Farmàcia a la Universitat de Salamanca, on va ser un estudiant brillant. Entre els mestres que l'influïren s'hi troben Cosme de Medina, catedràtic d'anatomia que seguia les doctrines d'Andreas Vesal, i també el reconegut catedràtic Lorenzo Alderete.

A finals de la dècada de 1550, acabats els estudis a Salamanca, es traslladà a Extremadura, a l'hospital del monestir de Guadalupe, per a ampliar i perfeccionar els seus coneixements. En aquell hospital destacà com a expert anatomista i hàbil dissector, seguint el que havia après del seu mestre, Cosme de Medina. Va ser allà on treballà, fent autòpsies, amb Francisco Hernández, metge i botànic; començà a dedicar-se també a la botànica i a herboritzar per Extremadura. Ja no abandonaria mai més aquesta activitat; estudiant les plantes de Guadalupe, Catalunya i Castella esdevingué un dels capdavanters de la botànica catalana i espanyola.

Un cop acabada l'estada a Guadalupe, Micó es traslladà a

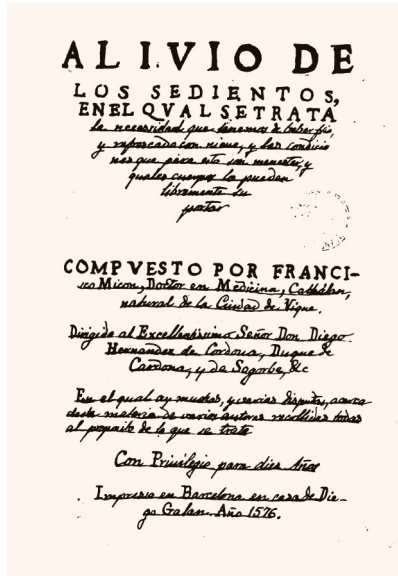
Barcelona per a exercir-hi la medicina. Hi va viure tota la vida i s'hi convertí en una persona molt influent. Quan hi va arribar, l'Ajuntament estava enfrontat amb els metges per disputes en la incorporació de l'Estudi de Medicina a l'Estudi General, la qual cosa va retardar la incorporació de Micó com a docent. El mes de març de 1565 s'arribà a un acord entre tots dos organismes, que es van fusionar per constituir una sola corporació universitària amb una única direcció. En acabar aquest conflicte, es van introduir els corrents renaixentistes, i la Facultat de Medicina de Barcelona es va convertir en un dels centres més avançats d'Espanya.

L'any 1566 Francesc Micó va guanyar per oposició la càtedra de Medicina Teòrica i, poc després, fou nomenat per a la càtedra d'Anatomia, que ocupà de 1567 a 1569 i, després d'un petit període d'absència, de 1570 a 1572. En els anys que havia estat a Extremadura amb Hernández, Micó ja havia fet aportacions sòlides a l'anatomia arran de les seves pròpies observacions. Un cop a Barcelona, endegà una tasca important de renovació de l'ensenyament de l'anatomia a

la Universitat de Barcelona, fins que el 1572 Esteve Guardiet el substituï.

Durant la segona meitat del segle XVI, el coneixement del cos humà mitjançant dissecció de cadàvers fou un dels aspectes essencials de l'ensenyament de l'anatomia a la Universitat de Barcelona. Quan el 1567 es va crear la càtedra d'Anatomia, Simples i Cirurgia, s'havia d'impartir una classe d'anatomia diàriament, i els mesos d'hivern s'havien de fer disseccions de cadàvers humans. Micó, que era el catedràtic d'aquestes matèries, s'esmerçà en l'impuls de l'estudi de l'anatomia i incrementà considerablement el nombre de disseccions, cosa que n'afavorí la pràctica.

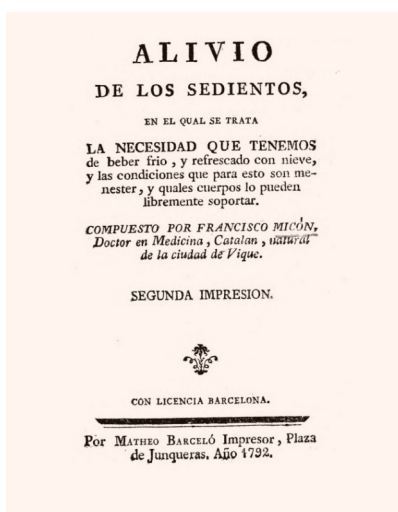
Quant a l'activitat universitària com a botànic, cal tenir en compte que en aquella època, en moltes facultats de Medicina, com ara la de Barcelona, els professors havien de sortir a herboritzar amb els estudiants per tal que aprenguessin a buscar, conèixer i recollir plantes per confeccionar les fórmules magistrals. A més, els alumnes havien de preparar un herbari seguint les descripcions de Dioscòrides. L'any 1567, per fer front a la gran necessitat d'apotecaris a Barcelona, es va crear una única càtedra d'Anatomia, Simples i Cirurgia, a la qual havien d'acudir també, durant dos anys, els futurs apotecaris. Com hem comentat abans, Micó n'era el catedràtic. Amb ell, que a més de brillant anatomista ja s'havia convertit en un botànic molt reconegut tant a Catalunya com a Espanya i a l'estranger (sobretot a França), l'ensenyament d'aquestes matèries va assolir un nivell



Francesc Micó va publicar una sola obra, *Alivio de los sedientos, en el qual se trata de la necesidad que tenemos de beber frio, y refrescado con nieve, y las condiciones que para esto son menester, y quales cuerpos lo pueden libremente suportar*. Es va publicar a Barcelona el 1576.

altíssim, tant pel que feia als estudiants de Medicina com per als futurs apotecaris. D'altra banda, el 1575 es va crear una càtedra específica de Medicina Pràctica, que també ocupà de 1578 a 1582.

Micó va publicar només una obra: *Alivio de los sedientos, en el qual se trata de la necesidad*



Més de dos segles després, l'any 1792, l'obra de Francesc Micó *Alivio de los sedientos* es va reimprimir: es considerava que el seu contingut tenia un gran valor i era de plena actualitat.

que tenemos de beber frio, y refrescado con nieve, y las condiciones que para esto son menester, y quales cuerpos lo pueden libremente soportar. Era un gran defensor de l'ús de l'aigua de neu i dels beneficis de les begudes fredes, refrescades amb neu, especialment en determinades situacions, en una època en què això no es considerava saludable, i així ho explicà en aquest llibre. Es va publicar a Barcelona l'any 1576. Més de dos segles més tard, el 1792, quan ja es considerava interessant l'ús de la neu i l'aigua freda entre les mesures que afavorien la salut, se'n va fer una reimpressió.

Sembla que Micó va escriure una altra obra, *Las vistas de Montserrat*, de la qual probablement no es conserva cap exemplar. Es creu que es tractava d'una col·lecció de gravats de les muntanyes de Montserrat fets per ell mateix, ja que era un bon dibuixant.

Francesc Micó i la botànica

Com hem comentat, Micó va començar a dedicar-se a la botànica sobretot a partir de l'estada a Extremadura, i no va abandonar mai més l'interès per l'estudi de les plantes.

Gràcies a la docència impartida per Micó, els estudis de botànica a Catalunya tingueren un impuls important en el segle XVI, i es van incorporar en la vessant teòrica i pràctica, als ensenyaments de Medicina i Farmàcia.

Quant al desenvolupament de l'activitat de Micó com a botànic, un cop instal·lat definitivament a Catalunya va herboritzar pel pla i el litoral dels voltants de Barcelona i, molt especialment, per les

muntanyes de Montserrat. Seguint l'encàrrec fet pel rei Felip II, enviava mostres del que descobria als horts botànics reials. Com a contrapartida, l'apotecari del rei li enviava llavors i arrels de les Índies i dels horts reials; Micó les sembrava al seu hort a Barcelona i sovint les enviava a altres botànics estrangers.

Entre els seus descobriments hi ha la identificació d'una trentena d'espècies botàniques noves. Micó les dibuixava molt detalladament i les compartia amb el també metge i botànic francès Jacques Daléchamps, però Micó no en va publicar cap. Va ser Daléchamps qui en va deixar constància i va incloure una trentena dels exemplars nous que Micó li envià a la seva obra *Historia generalis plantarum*, publicada a Lió els anys 1586-1587. Com a reconeixement de la feina duta a terme pel botànic català, Daléchamps donà el nom d'*Auricula ursi myconi* a una d'aquestes espècies descobertes per Micó. Uns anys més tard, Linné la rebatejà com *Verbascum myconi*. El canvi en el nom no es va acabar aquí: un altre botànic francès, Richard, el canvià per homenatjar un compatriota seu, Ramond, i li posà *Ramonda pyrenaica*. Però Pere Felip Monlau, el 1831, en una traducció de l'obra de Richard, va demostrar aquesta usurpació del nom; també el botànic De Candolle va reconèixer la injustícia comesa per Richard. Anys més tard, el 1909, el botànic i monjo de Montserrat Adeodat Marcet, en una revisió sobre la flora montserratina, deixava clar que Micó havia estat el primer a trobar aquesta planta a Montserrat i que l'havia anomenada *Auricula*



L'*Auricula ursi myconi* va ser inclosa per J. Daléchamps a la seva obra *Historia generalis plantarum*. Micó l'havia descoberta i l'havia enviada a Daléchamps, el qual la va descriure amb aquest nom dedicat a Francesc Micó.

ursi; defensava, a més, que el nom que se li havia de donar era el primer que havia tingut.

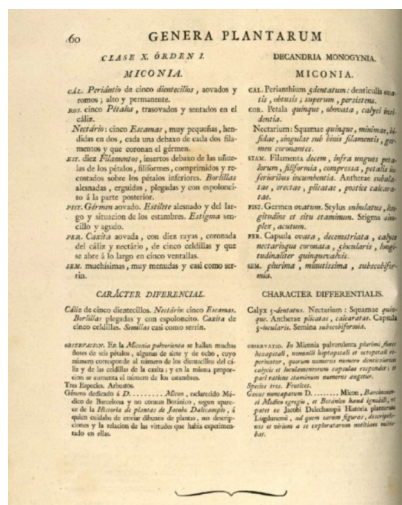
Actualment el nom científic de l'espècie és *Ramonda myconi*, si bé popularment s'anomena

orella d'ós, borrajta de cingle, herba de la tos, herba tossera o herba tossina. Cal dir també que Micó va experimentar amb aquesta planta, de la qual va destacar les propietats per al tractament de la tos (d'aquí el nom d'herba de la tos, tossera o tossina). Pertany a la família de les gesneriàcies, amb una roseta de fulles ovades, crenades, de superfície rugosa, piloses a l'anvers i densament cobertes de pèls ferruginosos per sota, i amb flors morades, amb la part central groga. Creix a les roques calcàries ombrívols dels Pirineus i altres muntanyes, com les de Montserrat; s'empra popularment, com ja va experimentar Micó, com a remei pectoral.

A la darrereria del segle XVIII, dos importants botànics espanyols, Hipólito Ruiz i José Pavón, que destacaren per participar en expedicions botàniques a Amèrica del Sud, van reconèixer el treball i la importància de Micó com a botànic i van donar el nom de *Miconia* Ruiz & Pav. a un gènere nou, del qual descrigueren diverses espècies. Així ho van fer constar el 1794 a la seva obra *Florae peruviana, et chilensis prodromus* (1794) així com en altres obres posteriors.

Miconia és un gènere botànic corresponent al gran grup de les angiospermes inclòs a la família melastomatàcies. Aquest gènere té més de 1.500 espècies, que es distribueixen sobretot a les zones càlides i tropicals d'Amèrica. La majoria són matolls i arbres de fins a 15 metres d'alçària.

Micó va morir a Barcelona, on havia viscut i exercit la seva professió la major part de la seva vida, cap al 1592. La seva influència en el progrés de la



El 1794, els botànics espanyols Hipólito Ruiz i José Pavón van descriure el gènere *Miconia*. Ho van fer a l'obra *Florae peruviana, et chilensis prodromus* i van fer constar que el dedicaven a Francesc Micó, "esclarecido médico de Barcelona y no comun Botánico".

medicina i de la botànica va ser molt important. Gràcies a ell, la segona meitat del segle XVI va veure com prosperaven i avançaven dues branques del saber tan diferents com l'anatomia i la botànica.

Elena Guardiola, llicenciada (UB) i doctora (UAB) en Medicina i Cirurgia, és acadèmica corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. [Més ...](#)

Josep-Eladi Baños, llicenciat (UAB) i doctor (UAB) en Medicina i Cirurgia, és catedràtic de Farmacologia i rector de la Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya. [Més...](#)

Des de fa més de 25 anys fan recerca plegats i han publicat més de 200 treballs sobre història de la medicina i temes relacionats, així com tres volums d'Eponímia mèdica catalana (2004, 2011, 2016). Els darrers anys una de les seves línies de recerca s'ha centrat en l'estudi dels metges botànics catalans.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Chinchilla, A. 1841. *Anales históricos de la medicina en general y biografico-bibliográficos de la española en particular. Historia de la medicina española*. Vol 1. Imprenta de López y Compañía, València: 419-421.

Daléchamps, J. 1586-1587. *Historia generalis plantarum*. Apud Gulielmum Rouillium, Lió: 817.

Fernández Luzón, A. 2001. *La Facultad de Medicina de la Universidad de Barcelona (1559-1598)*. Barcelona *Quaderns d'Història*, 5, 183-191.

Guardiola, E. & Baños, J. E. 2012. Eponímia mèdica catalana. Els epònims de Francesc Micó: l'*Auricula ursi myconi* i el gènere *Miconia*. *Annals de Medicina*, 95 (1), 30-35.

Guardiola, E. & Baños, J. E. 2018. Epònims mèdics osonencs: A propòsit d'un bàlsam, una síndrome i algunes plantes. *Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, 69 (*), 89-110.

Junyent, E. 1957. Francisco Micó, 1528-1592. *Ausa*, 2 (22): 546-549.

Marcet, A. 1909. Notes pera la "Flora Montserratina". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 9 (8-9), 84-95.

Micó, F. 1576. *Alivio de los sedientos, en el qual se trata de la necesidad que tenemos de beber frío, y refrescado con nieve, y las condiciones que para esto son menester, y cuáles cuerpos lo pueden libremente soportar*. Casa de Diego Galan, Barcelona.

Micó, F. 1792. *Alivio de los sedientos, en el qual se trata de la necesidad que tenemos de beber frío, y refrescado con nieve, y las condiciones que para esto son menester, y cuáles cuerpos lo pueden libremente soportar*. Segunda impresión. Matheo Barceló Impresor, Barcelona.

Ruiz, H. & Pavón, J. 1794. *Florae peruviana, et chilensis prodromus, sive novorum generum plantarum peruvianarum, et chilensium descriptiones, et icones. Descripciónes y láminas de los nuevos géneros de plantas de la flora del Perú y Chile por don Hipólito Ruiz y Don Joseph Pavón, botánicos de la expedición del Perú, y de la Real Academia Médica de Madrid*. Imprenta de Sancha, Madrid: 60.

Torres Amat, F. 1836. *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*. Imprenta de J. Verdaguer, Barcelona: 417-418.